

مدرسه عالی قرآن و حدیث

پایان نامه کارشناسی ارشد رشته علوم حدیث

عنوان پایان نامه:

شیوه های معصومین (ع) در ایجاد انس با قرآن در میان کودکان و نوجوانان

استاد راهنما:

حجة الاسلام والمسلمین دکتر سید علی میرداماد (دام عزه)

طلبه:

سید یاسر حسین شاه

کد تحصیلی: ۱۲۵۲۴۸۹

اردیبهشت: ۱۳۹۶

چکیده

تعلیم قرآن و ایجاد انس با قرآن در میان کودکان و نوجوانان یکی از سنت متداول و معمول در جوامع اسلامی است. جامعه اسلامی سعی بر این است برای ایجاد انس کودکان و نوجوانان با قرآن به بهترین شکل ممکن صورت پذیرد و از اهداف و آرزوهای هر شخص مسلمان این است که در این مسیر پر خیر و برکت که در احادیث اسلامی هم زیاد به آن سفارش شده قدمی بر دارد هر چند کوچک و ناچیز باشد. از میان عنوان‌های مهم این پژوهش، سرفصل‌های زیر را می‌توان برشمرد: مفهوم و ضرورت انس با قرآن، ضرورت انس با قرآن از منظر وحی، انس با قرآن در گفتار و رفتار معصومان علیهم‌السلام، سیره علمای دینی در انس با قرآن، قرآن و توجه به شناخت ویژگیهای سنی و نیازهای کودکان و نوجوانان (ویژگیهای عاطفی، شناختی، اجتماعی، حرکتی) تأثیر انس با قرآن در رشد و تکامل فرهیختگان، مراحل انس با قرآن (نگهداری قرآن در خانه، نگاه کردن به قرآن، گوش فرادادن به قرآن...) و شیوه‌های ایجاد انس با قرآن (قرائت، حفظ آیات، صوت زیبا با قرائت قرآن و فهم قرآن...)، آداب تلاوت، سیره امامان معصوم علیهم‌السلام در برخورد با حافظان و قاریان قرآن، یادگیری قرآن در خردسالی، موضع دیگری که قابل تأمل است در نظر گرفتن شرایط حصول انس (شناخت عظمت قرآن، پاکی روح، توفیق الهی...) و رفع موانع (بی توجهی، آلودگی محیط درون، تکبر...) می‌باشد که چنانچه تمامی مربیان قرآن بتوانند از این روش در ایجاد انس کودکان و نوجوانان با قرآن استفاده کنند. قطعاً نتایج بسیار سودمندی را به همراه دارد.

واژگان کلیدی: انس با قرآن، روایات، سیره، کودک، نوجوان

فهرست مطالب

مقدمه	۱
طرح تحقیق	۳
تعریف مسأله	۳
سوال اصلی تحقیق	۳
سوال‌های فرعی تحقیق	۳
سابقه و ضرورت انجام تحقیق	۴
فرضیه‌های تحقیق	۴
هدف تحقیق	۴
جنبه جدید و نوآوری تحقیق	۵
روش تحقیق	۵
روش گردآوری	۵
قلمرو تحقیق	۵
فصل اول	۶
کلمات	۶
گفتار اول: ادبیات تحقیق	۷
۱- انس	۷
۱- انس در لغت	۷

- ب- کاربرد انس در آیات ۸
- ج- کاربرد انس در روایات ۹
- ۲- مفهوم سیره ۱۰
- ا- سیره در لغت ۱۰
- ب- سیره در اصطلاح ۱۱
- ۳- مراد از انس با قرآن: ۱۲
- الف: شناخت قرآن ۱۳
- ب: عشق ورزیدن به قرآن ۱۳
- ۴- در آمدی بر شناخت قرآن ۱۴
- گفتار دوم: اهمیت و ضرورت انس با قرآن در آیات قرآن ۱۸
- اشاره ۱۸
- ۱- ضرورت انس با قرآن ۱۸
- ۲- فضیلت قرآن کریم ۲۰
- ۳- ویژگیهای قرآن ۲۱
- ا- زیباترین گفتار ۲۲
- ب- بهترین رفیق و مونس ۲۲
- ج- شفا بخش دلها ۲۲
- د- چراغ هدایت در همه عصرها ۲۳
- ه- شافع ۲۶
- ۴- نگرانی پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله وسلم) ۲۸
- گفتار سوم: اهمیت و ضرورت انس با قرآن در احادیث معصومین (ع) ۲۹

۲۹.....	اشاره
۲۹.....	۱- ضرورت انس با قرآن از منظر روایات
۳۰.....	۲- فضیلت و اهمیت قرآن در گفتار معصومین(ع)
۳۳.....	۳- اهمیت قرآن از منظر امام خمینی(رح)
۳۳.....	۴- قرآن از منظر امام خامنه ای (دامت برکاته)
۳۴.....	۵- سفارش ائمه (ع) به انس با قرآن کریم
۳۶.....	نتیجه گیری
۳۸.....	<u>فصل دوم</u>
۳۸.....	<u>اهمیت آموزش قرآن به کودکان ونوجوانان در سیره معصومین (ع)</u>
۳۹.....	مقدمه
۴۰.....	گفتاراول: ویژگیهای سنی، روحی، درونی وطبعی کودکان
۴۰.....	اشاره
۴۰.....	۱- ویژگیهای سنی وروحي ودرونی وطبعی کودکان
۴۰.....	۱- تعریف کودک
۴۱.....	۲- ویژگیهای کودکان
۴۲.....	۱- ویژگیهای عاطفی کودکان
۴۳.....	ب- ویژگیهای شناختی کودکان
۴۵.....	ج- ویژگیهای حرکتی کودکان
۴۵.....	د- ویژگیهای اجتماعی کودکان
۴۶.....	گفتار دوم: ویژگیهای سنی، روحی، درونی و طبیعی نوجوانان

۴۶.....	اشاره
۴۷.....	۱- تعریف نوجوان
۴۸.....	۲- ویژگی های نوجوان
۴۸.....	۱- ویژگی های شناختی
۴۹.....	۱- انعطاف پذیری
۵۰.....	ب- استعدادها و توانایی های عقلی و ادراکی زیاد
۵۱.....	ج- نیرو مندی
۵۲.....	د- علم و دانش اندک
۵۳.....	۲- ویژگیهای عاطفی
۵۳.....	۱- گرایش به دین و معنویت
۵۴.....	ب- حساسیت و زود رنجی نوجوان
۵۵.....	ج- امید و آرزومندی
۵۶.....	۳- ویژگیهای رفتاری
۵۶.....	۱- سرشار از نیروی جسمی
۵۷.....	ب- طروات و زیبایی
۵۸.....	ج- حساسیت
۵۸.....	گفتار سوم: اهمیت آموزش قرآن به کودکان و نوجوانان
۵۹.....	۱- اهمیت آموزش قرآن در آیات
۶۰.....	۲- اهمیت آموزش قرآن در روایات
۶۲.....	۳- فضیلت معلم قرآن
۶۴.....	۴- ویژگیهای معلم قرآن

- ۱- نفوذ معنوی معلم قرآن ۶۴
- ب- اخلاق معلم قرآن ۶۵
- ج- خودسازی پیش از آموزش ۶۶
- د- تعهد بر آموزش و پرورش ۶۶
- ه- پرهیز از خشونت ۶۷
- و- موقعیت سنجی ۶۷
- ذ- رعایت آداب آموزشی ۶۷
- ح- دل سوزی معلم ۶۷
- ط- شناخت استعداد متعلم ۶۸
- ی- دعای معلم قرآن برای شاگرد ۶۸
- ۵- فضیلت متعلم قرآن ۶۹
- ۶- ویژگیهای متعلم قرآن ۷۱
- ۱- علاقه مندی به یادگیری ۷۱
- ب- صابر و بردبار بودن در مسیر تعلّم ۷۲
- ج- اطاعت و پیروی از استاد ۷۲
- د- یادگیری قرآن برای خدا ۷۳
- ۷- ضرورت و اهمیت آموزش قرآن در دوران کودکی ۷۴
- ۸- ضرورت و اهمیت آموزش قرآن در نوجوانی ۷۵
- ۹- نقش قرآن در زندگی نوجوانان و جوانان ۷۶
- نتیجه گیری ۸۲
- فصل سوم ۸۴

مراحل و شیوه های انس با قرآن درمیان کودکان و نوجوانان در سیره معصومین(ع)..... ۸۴

مقدمه..... ۸۵

گفتار اول: مراحل انس با قرآن..... ۸۵

اشاره..... ۸۵

۱- نگهداری قرآن در خانه..... ۸۵

۲- نگاه کردن به قرآن..... ۸۷

۳- گوش فرادادن به قرآن..... ۸۹

۱- سکوت به هنگام شنیدن صدای قرآن..... ۹۰

ب- استماع قرآن همراه با توجه..... ۹۲

۴- یادگیری قرآن..... ۹۲

اهمیت یادگیری قرآن..... ۹۳

۵- قرائت و تلاوت قرآن..... ۹۳

۱- اهمیت تلاوت قرآن..... ۹۴

۲- آداب تلاوت قرآن..... ۹۶

۱- آداب ظاهری..... ۹۶

۱- طهارت..... ۹۶

ب- پاکی دهان..... ۹۷

ج- طهارت چشم..... ۹۸

د- پاکیزگی لباس و بدن..... ۹۸

ه- استعاذه(پناه بردن به خدا)..... ۹۸

و- تسمیه..... ۱۰۰

- ذ- لحن عربی ۱۰۰
- ح- صدای نیکو ۱۰۱
- ط- دعا کردن ۱۰۲
- ۱- دعا قبل از شروع قرائت ۱۰۳
- ۲- دعا هنگام قرائت ۱۰۳
- ۳- دعا بعد از قرائت ۱۰۳
- ی- قرائت غمگینانه ۱۰۴
- ک- مکان مناسب برای قرائت ۱۰۴
- ۱- خواندن قرآن در مسجد ۱۰۴
- ۲- خواندن قرآن در خانه ۱۰۴
- ل- زمان مناسب برای قرائت قرآن ۱۰۶
- م- کمیت تلاوت قرآن ۱۰۶
- ۲- آداب باطنی قرائت قرآن ۱۰۷
- ۱- اخلاص ۱۰۷
- ب- حضور قلب ۱۰۸
- ج- تخصیص ۱۰۹
- د- تأثیر ۱۰۹
- ه- ترقی ۱۱۰
- و- تبرّی ۱۱۰
- ذ- تعظیم قرآن ۱۱۱
- ح- حق تلاوت قرآن ۱۱۱

- ۳- آثار قرائت قرآن ۱۱۲
- ۱- صفا و جلای قلب ۱۱۲
- ب- کفاره ی گناهان ۱۱۳
- ج- سعادت مندی ۱۱۳
- د- استجابت دعا ۱۱۳
- ۶- حفظ قرآن ۱۱۴
- ۱- اهمیت حفظ قرآن ۱۱۴
- ۲- آداب حفظ قرآن کریم ۱۱۵
- ۱- آداب ظاهری حفظ قرآن کریم ۱۱۵
- ۱- سکون و آرامش روانی ۱۱۵
- ب- قرائت زیاد ۱۱۵
- ج- ایجاد انگیزه در خود ۱۱۶
- ۲- آداب باطنی حفظ قرآن ۱۱۶
- ۳- سیره معصومین علیهم السلام در برخورد با حافظان و قاریان قرآن ۱۱۶
- گفتار دوم: شیوه های ایجاد انس با قرآن در میان کودکان و نوجوانان در سیره معصومین (ع) ۱۱۷
- اشاره ۱۱۷
- ۱- الگو دهی ۱۱۸
- ۱- انس با قرآن در سیره معصومین (ع) ۱۱۸
- ۱- انس پیامبر اکرم (صلی الله علیه وآله وسلم) با قرآن کریم ۱۱۹
- ب- انس امیرالمومنین (ع) با قرآن کریم ۱۲۰
- ج- حضرت فاطمه الزهرا (س) و انس با قرآن ۱۲۲

- د- انس حضرت امام حسن مجتبی(ع) با قرآن ۱۲۳
- ه- سید الشهداء امام حسین(ع) و انس با قرآن ۱۲۴
- و- انس سید الساجدین امام علی ابن حسین(ع) با قرآن ۱۲۷
- ذ- انس امام باقر(ع) با قرآن ۱۲۷
- ح- امام صادق(ع) و انس با قرآن ۱۲۸
- ط- امام کاظم(ع) و انس با قرآن ۱۲۹
- ی- امام رضا(ع) و انس با قرآن ۱۲۹
- ک- امام جواد(ع) و انس با قرآن ۱۳۰
- ل- امام هادی(ع) و انس با قرآن ۱۳۱
- م- امام حسن عسکری(ع) و انس با قرآن ۱۳۱
- ن- امام زمان(ع) و انس با قرآن ۱۳۳
- ۲- انس با قرآن در سیره دانشمندان اسلامی ۱۳۳
- ا- ابن سینا ۱۳۴
- ب- سید رضی ۱۳۴
- ج- شهید اول ۱۳۵
- د- شهید ثانی ۱۳۵
- ه- علامه طباطبایی ۱۳۶
- و- امام خمینی(ره) ۱۳۶
- ذ- امام خامنه ای(حفظه الله) و انس با قرآن ۱۳۷
- ۲- عادت دهی ۱۳۷
- عوامل مؤثر در عادت دهی صحیح و تذکرات لازم در این زمینه ۱۳۸

- ۱- توجه به فطرت ۱۳۸
- ب- پرهیز از اکراه ۱۳۹
- ج- تدریج در آموزش ۱۳۹
- د- اعتدال و میانه‌روی ۱۳۹
- ه- ترغیب به قرآن به جای تحمیل آن ۱۴۰
- و- بهره‌گیری از شیوه شنیداری - گفتاری ۱۴۰
- ذ- تهیه برنامه‌های مستند از کودکان و نوجوانان مأنوس با قرآن ۱۴۳
- ح- تکرار و مداومت ۱۴۳
- ط- توجه به جاذبه قرآن ۱۴۴
- ی- آشنا کردن کودکان و نوجوانان با پندها و تمثیل‌های قرآنی ۱۴۴
- ک- استفاده از قصه‌های قرآنی ۱۴۵
- ل- ایجاد فضای قرآنی ۱۴۵
- م- استفاده بهینه از فرصت‌های خاص ۱۴۶
- ن- استفاده از شیوه همانند سازی ۱۴۶
- گفتار سوم: شرایط و موانع حصول انس با قرآن ۱۴۶**
- ۱- شرایط حصول انس با قرآن ۱۴۷
- ا- شناخت عظمت قرآن ۱۴۷
- ب- پاکی روح ۱۴۷
- ج- توفیق الهی ۱۴۸
- د- خشوع ۱۴۸
- ۲- موانع حصول انس با قرآن ۱۴۹

۱- بی توجهی	۱۴۹
ب- آلودگی محیط درون	۱۴۹
ج- تمایل به دنیا	۱۵۰
د- تکبر و خود بزرگ بینی	۱۵۰
نتیجه گیری	۱۵۱
جمع بندی و نتیجه نهایی	۱۵۳
فهرست منابع	۱۵۴
ABSTRACT	۱۵۸

مقدمه

بسم الله الرحمن الرحيم

و له الحمد في الاولين و الآخريين و به نستعين و افضل الصلاة و السلام علي ازهد الخلائق محمد و آله الطاهرين المعصومين صلّي الله عليهم أجمعين.

سپاس بی نهایت خدای سبحان را که قرآن کریم را بر خاتم پیامبران فرو فرستاد و آن حضرت را به تلاوت بر بندگان و تعلیم کتاب به آنان موظف فرمود. کتابی که به راست ترین راه ها هدایت می کند. ما را به سعادت و راستگاری رهنمون کرد و درود و صلوات بی کران به ساحت مقدس پیامبر اکرم(ص) و اهل بیت معصومین (ع) که حاملان واقعی آن کتاب عزیز بودند و ما را از مرتبه حیوانیت به مرحله انسانیت کشاندند.

تعلیم قرآن ائمه معصومین(ع) بطور کلی عبارت است از آموزش شیوه های ایجاد انس با قرآن و با قرآن زیستن. چون قرآن عهد نامه خداوند بسوی خلق و بندگانش می باشد حتی نگاه کردن، تلاوت، تعلم و تعلیم آن موجب حسنات و محو سیئات و بلندی درجات می شود.

خانه ای که در آن قرآن زیاد تلاوت شود خیر و برکتش زیاد خواهد شد و برای اهلش گشایش فراهم خواهد آورد.

آموزش قرآن کریم، با آموزش هر کتاب یا درس دیگر کاملاً متفاوت است، چون آموزش قرآن، همراه با انس است. از این رو هر گونه انس با قرآن کریم چه قرائت و چه مطالعه و تدبر و تفکر در آن از ارزش فراوانی برخوردار است. حالا بر ما است که از آن قرآن تأثیر بپذیریم، نیت خالصانه داشته باشیم، آداب قرائت آن را رعایت نماییم، روح و جسم خود را مطهر سازیم و در خود ایجاد علاقه نماییم.

این موضوع، ولو در بسیاری از آثار مباحث آن یافت می‌شود اما کتاب یا پایان نامه مستقلی نداشت، مثلاً برخی مباحث انس با قرآن در کتاب های (درآمدی بر انس با قرآن، اعظم عاشوری، مروری بر منویات حضرت امام خامنه ای پیرامون انس با قرآن کریم، علی رجبی، مهارت انس با قرآن، مهدی منتظری، انس با قرآن کریم، دکتر محمد علی رضایی اصفهانی)، وجود دارد. اما بویژه سیره معصومین(ع) در ایجاد انس با قرآن در کودکان و نوجوانان چه بوده، مورد بررسی قرار نگرفته بود.

در این رساله طی سه فصل، این موضوع مورد بررسی قرار گرفت، در فصل اول، کلیات و در دو گفتار دیگر اهمیت انس با قرآن در آیات و روایات مورد بررسی قرار گرفته. در فصل دوم، بر اساس مخاطب شناسی ویژگیهای کودکان و نوجوانان مورد بحث قرار گرفته و به دنبال آن، اهمیت آموزش قرآن به کودکان و نوجوانان به این مباحث اضافه شده است. در فصل سوم نیز مراحل و شیوه های انس با قرآن در سیره معصومین(ع) مورد بحث و بررسی قرار گرفته است.

امید است که این اثر در ایجاد انس با قرآن کریم در جامعه اسلامی مؤثر باشد تا گامی باشد برای عمل به قرآن و پیمودن راه مستقیم که همان راه پیامبران، معصومین(ع) و بندگان خالص خداوند می‌باشد.

طرح تحقیق

تعریف مسأله

قرآن کریم از آغاز نزول تا کنون سر چشمه بی پایان علوم و معارف اسلامی و محور تعلیم و تربیت بوده است. خدای متعال تلاوت و تعلیم آن را از مهمترین وظایف پیامبر اکرم (ص) می داند. نوجوانی و جوانی، بهار عمر و هنگام شکوفایی آن و آغاز فراز و نشیب های روحی و جسمی و رسیدن به رشد است. در این دوره کم کم شخصیت انسان شکل می گیرد و پرسش های فکری و فرهنگی بسیاری در ذهن جوان پیدا می شود. از سوی دیگر، خداجویی و خدایابی و دین باوری از ویژگی های این دوران است. با ایجاد انس با قرآن می توان روح ناآرام جوان را آرامش و اطمینان بخشیده و او را به نجات و کمال رساند. بهترین فرصت برای آشنایی با قرآن و معارف قرآنی، دوره کودکی و نوجوانی است؛ چرا که آنچه در این دوره فرا گرفته شود، ماندگار و جاودان خواهد بود. ضرورت روشمندانانه ایجاد موانست با قرآن ضرورت کشف روشها از سیره معصومین (ع) است. لذا این موضوع را برای خودم و جامعه مفید می دانم.

سوال اصلی تحقیق

شیوه معصومین (ع) برای ایجاد انس با قرآن در میان کودکان و نوجوانان چه بوده است؟

سوال های فرعی تحقیق

اهمیت و ضرورت انس با قرآن از منظر آیات و احادیث معصومان (ع) چیست؟

مراحل و شیوه های انس با قرآن در میان کودکان و نوجوانان در سیره معصومین (ع) چیست؟

شرایط و موانع حصول انس با قرآن چیست؟